

УДК: 377.3:338:330.34.1

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

кандидат педагогічних наук, Потапкіна Л. В.

ПВНЗ «Університет економіки і підприємництва», Україна, Хмельницький

Розкрито особливості моделювання професійних умінь майбутнього фахівця та на основі проведеного аналізу представлено модель формування готовності майбутніх економістів до інноваційної діяльності. Запропонована модель при впровадженні в початковий процес повинна сприяти підвищенню ефективності навчання та забезпечення конкурентоздатності майбутніх економістів. Для досягнення поставленої мети моделі були комплексно задіяні всі компоненти фахової підготовки майбутніх економістів з упровадженням інтерактивних та мультимедійних засобів розвитку професійних якостей під час вивчення фахових дисциплін.

Ключові слова: педагогічна модель, моделювання, педагогічні умови, інновації, інноваційна професійна діяльність.

кандидат педагогических наук, Потапкина Л. В. Модель формирования готовности будущих экономистов к инновационной профессиональной деятельности / ЧВУЗ «Университет экономики и предпринимательства», Украина, Хмельницкий

Раскрыты особенности моделирования профессиональных умений будущего специалиста и на основе проведенного анализа предоставлено модель формирования готовности будущих экономистов к инновационной деятельности. Предложенная модель при внедрении в учебный процесс должна способствовать повышению эффективности учебы и обеспечению конкурентоспособности будущих экономистов. Для достижения поставленной цели модели были комплексно задействованы все компоненты профессиональной подготовки будущих экономистов с внедрением интерактивных и мультимедийных средств развития профессиональных качеств во время изучения профессиональных дисциплин.

Ключевые слова: педагогическая модель, моделирование, педагогические условия, инновации, инновационная профессиональная деятельность.

PhD in Pedagogical, Potapkina L. V. Model Development of Future Economists' Preparedness to Innovative Professional Activity / Higher educational establishment «University of economy and enterprise», Ukraine, Khmelnytskyi

The features of design of professional abilities of future specialist are exposed and on the basis of the conducted analysis the model of forming of readiness of future economists is given to innovative activity. The offered model at introduction in an educational process must be instrumental in the increase of

efficiency of studies and providing of competitiveness of future economists. For achievement of the put purpose of model all komponenty of professional preparation of future economists were complex involved with introduction of interactive and multimedia facilities of development of professional qualities during the study of professional disciplines.

Key words: pedagogical model, design, pedagogical terms, innovations, innovative professional activity.

Вступ. Перехід до ринкової системи господарювання потребує активізації інноваційних процесів в економіці України, проте, за даними статистики, активність підприємств останнім часом знижується. Однією з причин низької інноваційної активності в Україні разом з нестачею фінансових та інших ресурсів, а також невизначеністю і ризиком інноваційної діяльності є відсутність належного досвіду в управлінні інноваційною діяльністю в сучасних умовах ринкової економіки, що пов'язуємо з недостатнім рівнем готовності фахівців до здійснення такого виду діяльності у сфері економіки.

У пошуках шляхів формування готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності важливе значення має вивчення наукових праць знаних вітчизняних і зарубіжних дослідників. Проблеми діяльності вищої школи, особистісний розвиток та професійне становлення майбутніх фахівців вивчали В. Андрущенко, Г. Васянович, Л. Виготський, О. Грішнова, М. Кларін, В. Кремень та ін.; формуванню готовності до професійної діяльності присвячено наукові праці А. Ангеловського, В. Андреєва, О. Гомонюк, С. Капітанець, В. Сластьоніна та ін.; управлінська підготовка майбутніх економістів розглядалася Н. Волковою, О. Желавським, В. Оганесовим, І. Петренко, К. Рум'янцевою, та ін.; інноваційним аспектам професійної підготовки приділяли увагу О. Печерська, М. Стріха, Т. Третьякова та ін.

Мета та завдання статті полягають у визначенні, обґрунтуванні та представленні моделі формування готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності в процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Майбутній економіст під час навчання у ВНЗ має розвивати такі особистісні риси: перспективність, свободу мислення, творчий підхід, цілеспрямованість, схильність до ризику, уміння знаходити підтримку в людей, формувати власний авторитет, лідерські якості, харизму, комунікаційні якості тощо. До компетенцій майбутнього фахівця буде належати формування й розвиток корпоративної культури підприємства.

Моделювання професійних умінь майбутнього фахівця є складовою цілісного педагогічного процесу у ВНЗ. Воно реалізується впродовж кількох взаємозв'язаних і взаємозумовлених етапів, серед яких провідними є такі:

I етап – розвиток початкового недиференційованого інтересу до певного виду діяльності, головного в професійній мотивації. Сприяє цьому система бесід, дискусій, аналізу конкретних ситуацій.

II етап – формування позитивних професійних ціннісних орієнтацій, що дають змогу побудувати в свідомості студента ідеальну модель майбутньої фахової діяльності, яка служить еталоном у професійному саморозвитку. Важливим є формування ієрархії мотивів професійної діяльності.

III етап – активне формування професійних умінь, необхідних для практичної діяльності. Воно здійснюється під час розробки та реалізації навчальних проєктів у змодельованих та реальних умовах конкретних ситуацій і вимагає від студентів самостійності, ініціативності, творчого підходу, наполегливості тощо.

Підвищення ефективності навчання та забезпечення конкурентоздатності майбутніх економістів ґрунтується, в основному, на нових рішеннях у сфері освіти, що спираються на оволодіння можливостями сучасних техніки й технологій [1]. Тому до головних шляхів забезпечення конкурентоспроможності випускників ВНЗ, на нашу думку, належать такі: моніторинг ринку праці для своєчасної реакції на його кон'юнктуру; створення сучасної інфраструктури навчального процесу; упровадження інноваційних технологій навчання; створення нових науково-методичних ресурсів; активізація науково-дослідної роботи з упровадженням її результатів у навчальний процес; удосконалення практичної підготовки спеціалістів; наскрізна комп'ютеризація та інформатизація навчального процесу; інтенсифікація навчального процесу на основі активних методів навчання; застосування інноваційних технологій діагностики знань студентів; запровадження нових принципів організації навчального процесу.

Одним із способів пізнання є *моделювання*, що слугує для розв'язування тих завдань, які не можуть бути розв'язані безпосередньо на об'єкті, наприклад коли він не існує. *Метод моделювання* полягає в заміні деякого об'єкта іншим об'єктом, який володіє подібними властивостями, але дослідження якого економічно вигідніше. Тобто методи моделювання є одним із способів опосередкованого пізнання [2, с. 38]. *Модель* є провідною ланкою між дослідником та об'єктом, виконує функції замітника об'єкта та дозволяє отримати нові знання про цей об'єкт.

Основними функціями моделей систем є пізнавальні та прагматичні. Вони можуть використовуватися як засоби: осмислення дійсності; формального опису причинно-наслідкових зв'язків та структури системи; навчання, імітації та прогнозування поведінки системи; імітаційного експерименту; використання в задачах управління та оптимізації.

Процес формування плану чи алгоритму діяльності базується на моделюванні з метою прогнозування наслідків діяльності. В цьому сенсі *моделювання* виступає як *обов'язкова дія в цілеспрямованій діяльності*.

Модель також виступає як *цільове відображення* властивостей об'єкта, тобто відображаються ті властивості, які відповідають основним із них.

У педагогіці моделі можуть виступати як засіб наукового дослідження, як предмет дослідження та як засіб діяльності.

Для того, щоб модель забезпечила оцінку рівня готовності випускника до здійснення професійної діяльності, необхідно виконати такі умови: точно визначити її структурні компоненти; однозначно визначити її параметри; обґрунтувати структуру її показників. За визначенням С. Сисоевої, модель відображає систему елементів, що відтворюють певні частини, зв'язки, функції досліджуваного предмета [3, с. 33].

Отримані результати *констатувального етапу дослідження* дозволили побудувати модель формування готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності в процесі фахової підготовки, що складається з: педагогічних умов (створення креативного середовища для формування інноваційного мислення та психологічної готовності до конкурентної боротьби, застосування новітніх освітніх технологій для розвитку управлінських якостей і вмінь працювати в команді, доповнення змісту фахових дисциплін у контексті професійної підготовки майбутніх економістів для формування знань про інноваційні підходи в сфері економіки, використанням ІКТ для розвитку навичок інноваційної організації економічних процесів); професійних якостей та засобів їх розвитку.

Для побудови моделі формування готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності у процесі фахової підготовки було визначено види діяльності, зміст виробничих функцій і структуру їх професійної діяльності.

Процесуальну базу моделі регламентують: структурно-логічна схема підготовки економістів, освітньо-професійна програма підготовки та інші нормативні акти. Змістову основу регламентують навчальні програми дисциплін, що узгоджені з освітньо-професійною програмою підготовки.

Метою реалізації розробленої моделі визначено готовності економістів до інноваційної професійної діяльності. Для досягнення поставленої мети моделі були комплексно задіяні всі компоненти фахової підготовки майбутніх економістів з упровадженням інтерактивних та мультимедійних засобів розвитку професійних якостей під час вивчення фахових дисциплін.

Засоби розвитку готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності доповнюють професійну підготовку у ВНЗ, акцентуючи на процесуальній та змістовій основах навчання.

Основоположним елементом розробленої моделі були визначені та реалізовані в процесі експериментального дослідження педагогічні умови готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності в процесі фахової підготовки.

Модель формування готовності майбутніх економістів до інноваційної діяльності представлено такими структурними блоками:

1. Цільовий блок передбачає досягнення конкретного результату, на який спрямована підготовка фахівця у ВНЗ, – забезпечення особистісно-психологічної, теоретичної та практичної готовності майбутніх економістів до інноваційної діяльності (ініціативності, творчого й стратегічного мислення, самостійності, здатності прогнозувати й аналізувати наявну інформацію, управлінських якостей, навичок працювати в команді, застосовувати ІКТ та ін.) шляхом реалізації адекватних педагогічних умов, що входять до технологічного блоку моделі.

2. В теоретико-методологічному блоці розкрито застосовані в професійній підготовці методологічні підходи, що є підґрунтям професійної підготовки майбутніх економістів (акмеологічний, аксіологічний, діяльнісний, компетентнісний, особистісний).

3. В змістово-технологічному блоці представлено навчальні дисципліни («Інформатика», «Інформаційні системи і технології на підприємстві», «Економетрика», «Управлінські інформаційні системи», «Оптимізаційні методи і моделі», «Системи підтримки прийняття рішень», «Системи обробки економічної інформації», спецкурс «Інноваційна професійна діяльність»), форми (лекції, практичні заняття, лабораторні роботи, виробнича практика, науково-дослідна робота студентів, самостійна робота, конференції, тренінги), методи (емоційного стимулювання навчання, розподілу обов'язків, створення ситуації пізнавальної суперечки, кейси, «мозковий штурм», ділові ігри, коучинг), технології (ІКТ, особистісно-орієнтоване навчання, проблемне навчання, проектне навчання, моделювання майбутньої професійної діяльності, інтерактивні технології) та засоби навчання (методичний посібник «Інформаційні системи та технології в економіці та менеджменті», дидактичні матеріали, методичні рекомендації, комплекти мультимедіа презентацій).

4. Результативний блок передбачає виокремлення компонентів, критеріїв та визначення на їх основі рівнів готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності та представлення результату, який необхідно досягти при впровадженні моделі. Компоненти готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності: потребнісно-мотиваційний (установки і цілі), особистісно-вольовий (особистісні якості, здібності), інтелектуально-теоретичний (знання), операційно-практичний (вміння, навички). Критеріями готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності є: мотиваційний, особистісний, когнітивний, діяльнісний. Рівні: низький (пасивний), середній (стимулювально-продуктивний), достатній (пошуковий), високий (креативний). Результат: позитивна динаміка сформованості готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності.

Враховуючи все вище зазначене, пропонуємо модель формування готовності майбутніх економістів до інноваційної діяльності [4, с. 12].

У процесі реалізації педагогічних умов під час вивчення фахових дисциплін відбувалося формування готовності майбутніх економістів до

інноваційної професійної діяльності. Особливість визначених педагогічних умов полягала в тому, що їх реалізація здійснювалася комплексно шляхом поєднання і доповнення одна одної, що знайшло відображення в моделі.

Реалізація кожної педагогічної умови була спрямована на формування конкретного компонента готовності майбутніх економістів до інноваційної діяльності. Нижче розглянемо методіку реалізації цих умов детальніше.

Отже, за допомогою моделювання представлено сукупність блоків моделі, впровадження котрих дозволяє зробити процес навчання економістів більш ефективним та результативним. Впровадження визначених педагогічних умов забезпечить майбутніх економістів достатніми знаннями та навичками для того щоб бути конкурентоздатними спеціалістами на ринку праці. Із вище викладеного визначаємо, що під педагогічними умовами формування готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності ми розуміємо сукупність взаємозалежних та взаємодоповнюючих компонентів освітнього середовища – факторів, що визначаються й усвідомлюються учасниками педагогічної взаємодії та реалізуються в навчально-виховному процесі ВНЗ та спонукають викладачів і студентів до активізації власної діяльності з метою оптимізації професійного становлення майбутніх економістів в процесі фахової підготовки і зумовлюють підвищення ефективності підготовки спеціалістів з вищою освітою.

Література:

1. Гринчуцький В. І. Загальна характеристика та види інноваційних процесів на підприємстві /В. І.Гринчуцький // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/18340719/ekonomika/innovatsiyana_diyalnist
2. Дивак М. П. Економічна кібернетика: Моделювання як спосіб наукового пізнання та його призначення в системний аналіз. – [Електронний ресурс]. Поняття адекватності моделі. Режим доступу: http://lubbook.net/book_294_glava_14_4.1._Modeljuvannja_jak_.html
3. Сисоєва С.О. Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу: Монографія / Сисоєва С.О. – Хмельницький: ХГПА, 2008. – 324 с.
4. Потапкина Л. В. Формування готовності майбутніх економістів до інноваційної професійної діяльності в процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.пед.наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Потапкина Л. – Хмельницький, 2015. – 20 с.

References:

1. Hrynychutskyi V. I. Zahalna kharakterystyka ta vydy innovatsiinykh protsesiv na pidpriemstvi /V. I.Hrynychutskyi // [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://pidruchniki.ws/18340719/ekonomika/innovatsiyana_diyalnist
2. Dyvak M. P. Ekonomichna kibernetyka: Modeliuvannia yak sposib naukovoho piznannia ta yoho pryznachennia v systemnyi analiz. – [Elektronnyi

resurs]. Poniattia adekvatnosti modeli. Rezhym dostupa: http://lubbook.net/book_294_glava_14_4.1._Modeljuvannja_jak_.html

3. Sysoieva S.O. Osvita i osobystist v umovakh postindustrialnoho svitu: Monohrafiia / Sysoieva S.O. – Khmelnytskyi: KhHPA, 2008. – 324 s.

4. Potapkina L. V. Formuvannia hotovnosti maibutnikh ekonomistiv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti v protsesi fakhovoi pidhotovky: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand.ped.nauk: spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / Potapkina L. – Khmelnytskyi, 2015. – 20 s.